

APIE KRYŽIAUS ŽYGIUS IR LINDANISĖS MŪŠĮ

JENSEN, Carsten Selch. *Holy War in the Baltic and the Battle of Lyndanise 1219*. Leeds: ARC Humanities Press 2024. – 145 pp. ISBN 978-1-64189-285-8

Marius Ščavinskas

Klaipėdos universitetas

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3984-3123>

Pirmiesiems dviem XXI a. dešimtmečiams būdingas besiplečiantis kryžiaus žygių, vykusių Baltijos rytinėje pakrantėje, tyrimų laukas. Nuo Eriko Christianseno knygos apie Šiaurės kryžiaus žygius pasirodymo¹ iki šių dienų galima suskaičiuoti bent pusšimtį mokslo monografijų, studijų ar straipsnių rinkinių, skirtų kryžiaus žygiams į Livoniją, parašytų vokiečių, anglų, danų, lenkų ir kitomis kalbomis². Recenzuojama knyga yra šių tyrimų tęsinys, šįkart dėmesį nukreipiantis į danų ekspansijos ištakas – Lindanisės (dažniausiai tapatinamą su dabartiniu Talinu) mūšį, vykusį 1219 m. šiaurinėje Estijoje.

Danų politinė vadovybė į Baltijos rytinį ir pietinį regionus, tarsi pratęsdama vikingų ekspansijos laikotarpį, pradėjo veržtis dar XII a. viduryje, ypač antrojoje jo pusėje. Ryškiausi šio proceso pavyzdžiai – vadinamasis vendų kryžiaus žygis ir Riugeno salos užėmimas³. Nors tai jau nebe stichiški vikingų puldinėjimai, siekiant lengvo grobio ar garbės, Danija tebepuoselėjo viltį primesti politinę hegemoniją politiškai neorganizuotoms vakarų slavų, baltų ir finougrų gentims. Skirtingai nei ankstesni vikingų žygiai, XII–XIII a. Danija aukštai išklėlė krikščionybės gynimo nuo pagonių vėliavą, kuri būtent Lindanisės mūšyje nusidažė raudona ir balta spalvomis, šiandien matomomis Danijos karalystės vėliavoje *Dannebrog*. Šis simbolis tapo ne tik karinės pergalės ženklu, bet ir ideologine atmintimi, įtvirtinusia kryžiaus žygių idėją kaip Danijos savastį –

¹ CHRISTIANSEN, Eric. *The North Crusades. The Baltic and the Catholic Frontier, 1100–1525*. Minneapolis, 1980. Yra pasirodžiusios kelios šios knygos laidos.

² Nevardijant visų iki šiol pasirodžiusių darbų, būtina paminėti „Outremer. Studies in the Crusades and the Latin East“ serijoje pasirodžiusias šešiolika kolektyvinių monografijų ir straipsnių rinkinių, kurių vienas iš sudarytojų yra ir recenzuojamos knygos autorius. Ši serija pradėta publikuoti 2012 m. Recenzuojama knyga taip pat pasirodė teminėje serijoje „War and Conflict in Premodern Societies“. Joje iki šios dienos išleistos jau aštuonios knygos. Šią seriją 2021 m. pradėjo publikuoti ARC Humanities Press akademinė leidykla.

³ Plačiau apie tai – BYSTED, Ane L.; JENSEN, Carsten Selch; JENSEN, Kurt Villads; LIND, John H. *Jerusalem in the North. Denmark and the Baltic Crusades, 1100–1522* (Outremer. Studies in the Crusades and the Latin East, Vol. 1). Turnhout, 2012, pp. 45–88.

vakarykščiai vikingai, priėmę krikščionių tikėjimą, patys puolė pagonis, apostatus ir kitus vadinamuosius tikėjimo priešus, perimdami *orbis christianus* mąstymą ir gyvenimo būdą. Būti krikščioniu reiškė ginti tikėjimą ir plėsti karalystės valdas – plėšikiški žygiai dėl garbės ar praturtėjimo užleido vietą naujų žemių užkariavimui, daniškos tvarkos, įstatymų ir bažnytinių struktūrų diegimui. Virš jų stėjo karalius – daniško krikščioniško pasaulio tvarkos ir teisingumo garantas. Danijos valdovai, ypač Volde-
maras Didysis ir Voldemaras II, veldamiesi į politinius bei karinius konfliktus Vokietijoje, Norvegijoje ar Švedijoje, ne tik demonstravo gebėjimą stiprinti savo autoritetą aplinkiniuose krikščioniškuose kraštuose, bet ir kreipė žvilgsnius į neįvaldytas Baltijos rytinės pakrantės oikumenas. Taip jie siekė užbėgti už akių pagrindiniams konkurentams regione – vokiečiams (saksams), kurie XII a. antroje pusėje suaktyvino prekybinę ir misijinę veiklą tarp baltų ir finougrių, ypač Dauguvos žiotyse. Šioje situacijoje danai perėmė kryžiaus žygių ideologijos estafetę, manydami, kad tik jie galintys užtikrinti naujų oikumenu įtraukimą į *orbis christianus*. 1219 m. Lindanisės mūšis, kurį Carstenas Selchas Jensenas analizuoja pristatomoje monografijoje, buvo ne tik lokalus įvykis Baltijos regione, bet ir platesnio *orbis christianus* konteksto dalis, kuriame kryžiaus žygiai formavo politinę ir ideologinę geografiją.

Monografiją sudaro įvadas, septyni skyriai su smulkesniais poskyriais, išvados, šaltinių ir literatūros sąrašai, vardų rodyklės bei iliustracijų ir žemėlapių sąrašas. Pagrindinis knygos tikslas – Lindanisės mūšio genezės analizė, tačiau kartu gana plačiai aptariama kryžiaus žygių recepcija Danijos karalystėje, nagrinėjamas kryžiaus žygių ir krikščioniškų misijų santykis, pristatomi baltų ir finougrių genčių žygiai į Skandinaviją kaip mėginimas užpildyti atsiradusį karinį vakuumą po vikingų žygių išblėsimu. Aiškiai išryškėja ir dar viena knygos gija – vokiečių (saksų) bei danų konkurencija ir bendradarbiavimas užkariaujant Livonijos gentis.

Knygoje pristatomas Lindanisės mūšis žymėjo danų geopolitinių tikslų įgyvendinimo pradžią šiaurinėje Estijos dalyje, tačiau nereikėtų manyti, jog viskas prasidėjo tik XIII a. pradžioje. Autorius atskleidžia, kaip dar XII a. antroje pusėje pirmuoju estų vyskupu buvo išventintas Fulkas; netrukus po išventinimo popiežius Aleksandras III 1171 arba 1172 m. rugsėjį išleido bulę *Non parum animus*, kuria Danijos, Norvegijos ir Švedijos karalysčių karaliai, kunigaikščiai bei visi tikintieji buvo raginami imtis ginklų prieš pagonis estus, kėlusius grėsmę tiek Bažnyčiai, tiek krikščionims. Mainais buvo žadamas nuodėmių atleidimas, gaunamas einantiems į Šventąją Žemę⁴, tiesa, kol kas tik vienerių metų (žr. monografijos trečiojo skyriaus informaciją). Tai reiškia, jog Lindanisės mūšis buvo anksčiau prasidėjusio proceso dalis. Po mūšio įkurta Revalio (Talino) pilis tapo placdarmu šiaurinės Estijos užkariavimui, kaip tokiu placdarmu prie Dauguvos upės iš pradžių turėjo tapti Iškilė (*Üxküll*), vėliau Rygos vyskupo

⁴ Ši bulė yra publikuota originalo kalba ir išversta į lietuvių kalbą: *Popiežių bulės dėl kryžiaus žygių prieš prūsus ir lietuvius XIII a.* Sudarė Povilas PAKARKLIS. Vilnius, 1987, p. 22–24, Nr. 4.

Alberto dėka šį vaidmenį perėmusi Ryga, o Prūsijoje – Kulmas, Torunė ir Karaliaučius, tapę Vokiečių ordino strateginiais taškais. Taigi Lindanisės mūšis buvo ne izoliuotas įvykis, o organiška ankstesnių misijų, popiežiaus iniciatyvų ir geopolitinių planų tąša, kuri vėliau įgavo institucinę formą per pilis, vyskupijas ir miestus Estijoje.

Jau buvo užsiminta, kad Lindanisės mūšis žymėjo danų nacionalinio naratyvo apie Danijos vėliavos – *Dannebrog* – atsiradimą. Viduramžiais užrašyta legenda pasakoja, jog būtent šio mūšio metu su pagonimis estais besigrumiantiems danams debesuotame danguje pasirodė balto kryžiaus raudoname fone ženklas, panašiai kaip kadaise imperatoriui Konstantinui kryžiaus ženklas pasirodė prie Milvijo tilto, o vėliau Chlodvigui – prie Soansono. Viena legendos versija dar prideda, kad Lundo arkivyskupas Andreasas Sunesenas per visą mūšį laikė iškėlęs rankas maldai, todėl kryžininkų kariuomenė su Danijos karaliumi Voldemaru II priešakyje laimėjo. Įkvėptas tokio reginio, karalius Voldemaras II nugalėjo estus ir baltą kryžių raudoname fone pavertė savo pergalės vėliava. Turint omenyje, kad pati *Dannebrog* vėliavos legenda priklauso Viduramžių legendų grupei, aiškinančiai christianizacijos laimėjimus, manytina, kad neatsitiktinai būtent Lindanisės mūšyje (kitose legendos versijose kartais nurodant ir kitą mūšio vietą bei datą) kryžininkai išvydo šią viziją – krikščioniškos misijos ir kryžiaus žygiai, nors buvo ne to paties proceso dalys, plečiant karališkąją valdžią susiliejo į vieną danų hegemonijos srovę. XIX a. pradžioje dailininkas Christianas Augustas Lorentzenas šį įvykį pavaizdavo kaip dieviško įsikišimo atvejį, lėmusį krikščioniškos Danijos pergalę prieš estų pagonis. *Dannebrog* legenda, siejama su Lindanisės mūšiu, vėliau tapo kertiniu Danijos nacionalinės tapatybės pasakojimu. Ji ne tik simbolizavo dieviškąjį įsikišimą ir krikščioniškosios karalystės triumfą, bet ir įtvirtino Danijos vėliavą kaip vieną seniausių nuolat naudojamų valstybinių simbolių Europoje. Šis pasakojimas, kartojamas kronikose, mene ir XIX a. romantinėje istoriografijoje, pavertė Lindanisės mūšį ne tik kariniu įvykiu, bet ir kultūriniu mitu, jungiančiu Viduramžių kryžiaus žygių ideologiją su modernios tautos savivoka.

Logiška, kad monografijos autorius neapsiriboja vien Lindanisės mūšio analize (šiam mūšiui skiriamas šeštasis knygos skyrius). Knygoje plačiai nagrinėjama, kaip danų kariniai žygiai į rytinę ir pietinę Baltijos dalis virto kryžiaus žygiais. Pirmajame skyriuje aptaręs tautas, gyvenusias rytinėje pakrantėje (estus, lyvius, latgalius, kuršius ir kitas), antrajame skyriuje autorius dėmesį sutelkia į kryžiaus žygio ideologines priežastis Baltijos regione. Iš esmės pritardamas Carlo Erdmanno ir Christopherio Teyrmano „penitential war“ bei „missionary wars“ apibrėžimams, jungiantiems evangelizaciją su karine ekspansija, autorius analizuoja tokio taikaus evangelizavimo suliejimo su karu priežastis. Šios priežastys vėliau darė didelę įtaką pačių danų kryžiaus žygių ideologinėms preferencijoms vakarų slavų, baltų ir, kas monografijoje svarbiausia, estų atžvilgiu. Išskirdamas kelias tokio evangelizavimo bei karo suliejimo priežastis ir jas išdėstydamas chronologine tvarka, autorius didžiausią dėmesį skiria šv. Augustino iš

Hipono vadinamajai šventojo karo teorijai ir šv. Bernardo Klerviečio „misijinių karų“ sampratai. Autorius teisingai teigia, kad „šventasis karas“ buvo labiau savigynos karas nei priverstinio atsivertimo karas, tačiau ši pastaba grindžiama ne tiek paties Augustino darbais (pirmiausia *Contra Faustum*, kur rašoma, jog prievarta gali būti pateisinama prieš apostatus, bet ne prieš pagonis), kiek istoriografiniais veikalais.

Svarbiau yra kitkas: kiek šv. Bernardas, aktyviai prisidėdamas prie II kryžiaus žygio skelbimo, laikėsi ar naujai interpretavo šv. Augustino mintis apie gynybinį karą, vėlesnėje tradicijoje sutapatintą su gynybiniu šventuoju karu? O gal, anot monografijos autoriaus, Bernardas rėmėsi kita, lygiagrečiai susiformavusia, kovos su pagonimis tradicija, kilusia Vėlyvosios antikos epochoje ir išryškėjusia Karolingų bei Otonų-Liudolfingų ekspansinėje politikoje? Galbūt pastarosios tradicijos vedamas garsusis cistersas suformulavo mintį „krikštas arba mirtis pagonims“, tik šio posakio nereikėtų suvokti pažodžiui – iš pradžių sunaikinama pagonybė, jos ritualai ir aukojimo vietos, t. y. atliekama depagonizacija, o vėliau ateina misionieriai, tarsi *tabula rasa* iš naujo įrašyti jau krikščioniškojo tikėjimo pagrindų. Anot autoriaus, šv. Bernardas Klervietis laiške Nr. 457 laikėsi nuostatos, jog pirmiausia būtina sunaikinti pagonių armijas – kartu su jų visuomenėmis, kad būtų užtikrintas laisvas Evangelijos skelbimas. Tokia pozicija, pasak tyrėjo, glaudžiai siejosi su tradiciniu Bažnyčios mąstymu, ir tai leidžia paaiškinti, kodėl po kelių dešimtmečių analogiškas modelis buvo pritaikytas Livonijos ir Estijos kolonizacijai bei christianizacijai, vykdytai vokiečių ir danų didikų, kryžininkų bei bažnytinių lyderių. Jei priimtume šią interpretaciją, aiškėtų, jog senosios „misijinių karų“ ir „šventojo karo“ prieš pagonis tradicijos buvo lengvai perkeltos į kryžiaus žygių koncepciją, kuri laikui bėgant vis labiau įsitvirtino Baltijos regione. Autorius dar labiau išplėtoja šį požiūrį, teigdamas, kad XII a. antroje pusėje ir XIII a. pradžioje kryžiaus žygiai Livonijoje (įskaitant Estiją) tapo sėkmingais pavyzdžiais, kai misija, kryžiaus žygis ir užkariavimas susiliejo simbiotiškai (angl. *symbiotic convergence of mission, crusade, and conquest*), atlikdami lemiamą vaidmenį Baltijos jūros regiono istorijoje.

Vis dėlto nereikėtų pamiršti, kad garsiajame šv. Bernardo Klerviečio laiške Nr. 457 atsispindi apokaliptinės nuostatos: velnias nenorįs, kad pagonys atsiverstų, todėl juos kurstąs prieš krikščionis. Čia regime Viduramžiais gajų įsitikinimą, kad Pasaulio pabaiga įvyks tik tuomet, kai visos pagonių tautos priims krikštą, o velnias, nenorėdamas to leisti, siekia pasmerkti žmoniją amžinoms pragaro kančioms. Šv. Bernardo pastangos atversti eretikus katarus rodo, jog Klervo abatas aiškiai skyrė pagonis nuo eretikų ir apostatų. Todėl negalima besąlygiškai pritarti knygos autoriaus teiginiui, esą Bernardas tematė dvi alternatyvas – pagonių (ar vis dėlto apostatų?) krikštą arba mirtį „misijinių karų“ fone.

Pastangos susieti šv. Augustino teisingo karo idėją su Karolingų ir Otonų-Liudolfingų laikotarpiu vykdytais užkariavimais, vainikuojančiais šv. Bernardo Klerviečio ideologines alternatyvas – krikštas arba mirtis, perduodamos krikščionims danams kryžiaus žygiuose Baltijos rytinėje pakrantėje, veikiau laikytinos šių laikų mokslininkų interpretacija apie tai, kaip kryžininkai suvokė kryžiaus žygių ideologines preferencijas. Naujaisime savo tyrime Joshua M. Cragle teigia, kad Karolio Didžiojo karai prieš saksus buvo ne ankstyvas „šventojo karo“ pavyzdys, kaip iki tol istoriografijoje manyta, o imperinės pasaulietinės ir dvasinės valdžių susiliejimas, legitimuojantis saksų užkariavimą ir prievartinę jų integraciją į Karolio Didžiojo imperiją⁵. Nereikia pamiršti, kad ši prievartinė integracija vyko *retranslatio imperii Romanorum* doktrinos fone, karolingiškosios Bažnyčios atstovams Karolį Didįjį matant kaip Bažnyčios ir viso krikščioniškojo pasaulio gynėją, kuriam Apvaizda lėmė atgaivinti paskutinę, ketvirtąją (t. y. Romos), imperiją⁶. Kaip tik tokį užkariavimo ir prievartos modelį, o ne „misijinius karus“, danų kryžininkai galėjo naudoti ir pagonių (bei apostatų) estų atžvilgiu. Ši interpretacija atskleistų ne tik Bernardo teologinę logiką, bet ir platesnį Viduramžių mentaliteto horizontą, kuriame misija, baimė ir apokaliptinės vizijos susipynė į vieną istorinę dramaturgiją, kurios veikėjais prieš savo valią tapo estai ir, reikia pasakyti, kitų genčių ir tautų Baltijos rytinėje pakrantėje visuomenės.

Kad ir kaip būtų, danų XII–XIII a. politinė vadovybė naudojo kryžiaus žygių ideologiją, įtvirtindama savo pastangas užkariauti svetimas žemes ir legitimuodama jų valdymą. Iš kryžiaus žygių genezės aiškėja, kad Karolingų ir Ottonų laikais, o vėliau Baltijos kryžiaus žygiuose, prievarta buvo taikoma kaip misijos priemonė, net jei teologiškai nebuvo aiškiai pagrįsta. Pristatomos monografijos autorius tai vadina *symbiotic convergence* – misija, karas ir užkariavimas susilieja į vieną veikimo formą. Vis dėlto reikia pažymėti, kad idėjų lygiagretumas nereiškia teologinio lygiagretumo, kuris buvo ypač svarbus grindžiant evangelizaciją tarp pagonių ir kryžiaus žygių ideologiją. Kitaip tariant, teologiniame lygmenyje karas, juolab misijų tikslais, buvo netoleruojamas ne tik kryžiaus žygių, bet ir ankstesnėse epochose. Tuo tarpu prievarta, kaip pasaulietinei valdžiai skirta prerogatyva, buvo savaime suprantama; galėjo skirtis tik prievartos objektai – nuo pavaldinių iki pagonių, apostatų ar eretikų – ir formos. Kaip tik Karolingai, o vėliau ir Ottonai-Liudolfingai naudojo prievartą kaip savo politinės galios ir valdžios svertą.

Prievartos legitimacija grindžiama pasaulietinės valdžios autoritetu, nes karalius suvoktas kaip tvarkos ir teisingumo garantas. Nors prievartai suteiktas tam tikras teologinis pagrindimas, jis nebuvo lygiavertis krikščioniškų misijų tarp pagonių teologiniam pagrindimui, besiremiančiam paties Jėzaus žodžiais: „Todėl eikite ir padarykite

⁵ CRAGLE, Joshua M. *Converting the Saxons: A Study of Violence and Religion in Early Medieval Germany*. London, New York, 2024, p. 225.

⁶ Keturių imperijų teorija Viduramžiais kilo interpretuojant pranašo Danieliaus vizijas (žr. Dan 2 ir 7).

mano mokiniais visų tautų žmones, krikštydami juos Tėvo ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios vardu“ (Mt 28, 19). Dar vienas svarbus aspektas, aptariant kryžiaus žygių recepciją Danijoje ir Baltijos regione, yra tas, kad šv. Bernardas Klervietis interpretavo šv. Augustiną, propaguodamas II kryžiaus žygį. Tą patį darė ir Baltijos kryžiaus žygių įtvirtintojai – popiežiai Honorijus III, Grigalius IX, vėliau Honorijus IV ir kiti Bažnyčios atstovai (pirmiausia Lundo arkivyskupai), o praktiniu lygmeniu – Danijos karalius Volde- demaras II ir jo aplinka. Kitaip tariant, šių dienų tyrinėtojas susiduria su Viduramžių interpretuotojais, kurie turėjo įvairių preferencijų kryžiaus karų atžvilgiu ir šv. Augustino mokymui. Ši recepcijos mozaika rodo, kad kryžiaus žygių ideologija nebuvo monolitinė – ji veikiau priminė daugiabalsį chorą, kuriame teologiniai argumentai, politinės ambicijos ir prievartos praktikos susiliejo į sudėtingą Viduramžių interpretacijų sceną.

Dėmesys antrajam skyriui nėra atsitiktinis. Nuo to, kaip pateikiama kryžiaus žygių recepcija Baltijos regione, priklausė visas tolesnis tyrimas, – ar Lindanisės mūšis buvo danų ekspansijos, kryžiaus žygių, ar danų vykdytų krikščioniškųjų misijų, ar visų trijų procesų, kaip tikina monografijos autorius, rezultatas, lėmęs įvykių eigą per visą XIII a. ir XIV a. pirmąją pusę. Aptaręs kryžiaus žygių recepciją Danijoje, autorius trečiajame, ketvirtajame ir penktajame skyriuose analizuoja estų ir kuršių (kartu ir lyvių bei kitų) karinį potencialą, naudojamą ginkluotę ir pastangas perimti krikščionių atvykėlių karybos supratimą, estų ir kuršių antpuolius bei danų atsaką į juos, plačiai nagrinėdamas konkuruojančių jėgų – vokiečių, danų ir iš dalies rusų (Novgorodo ir Polocko) – Livonijoje atsiradimą ir kiekvienos iš jų pastangas įtvirtinti savąją Livonijos užkariavimo bei legitimavimo versiją. Ten pat parodoma, kaip karinės reformos Danijoje įgalino danų kryžininkus būti technologiškai pranašesniems prieš pagonis estus ir kaip geografinė Estijos vietos specifika lėmė kryžininkų taktikos strategijas. Savo ruožtu galima pažymėti, kad kuršių ir estų (ypač Saremos salų gyventojų) antpuoliai kėlė klausimų dėl Danijos karališkosios valdžios autoriteto tarp nukentėjusiųjų, tačiau šių pagonių žygių nereikėtų pervertinti. Kryžiaus žygių propagandoje net menkiausias išpuolis prieš krikščionis buvo laikomas siaubingu prasižengimu, reikalaujančiu deramo atsako. Šis atsakas, papildantis karališkąjį autoritetą ir karaliaus misiją ginti savo pavaldinius, susipindavo į vieną pynę – danų valdžia privalėjo reaguoti į išpuolius nepriklausomai nuo to, ar Danijoje jau buvo įsitvirtinusi kryžiaus žygių ideologija, ar dar ne. Kryžiaus žygių ideologija tik sustiprino „gynybos“ nuo pagonių leitmotyvą, tačiau ir be kryžiaus žygių gynimosi imperatyvas būtų egzistavęs, demonizuojant vieną pusę ir aukštinant kitą – besiginančiųjų. Taip kryžiaus žygių retorika transformavo lokalius konfliktus į universalią kovos dėl tikėjimo dramą, kurioje kiekvienas antpuolis tapo simboliniu iššūkiu karališkajam autoritetui ir krikščioniškajai bendruomenei. Tipiškas „mes“ geri, o „jie“ blogi vaizdinys kryžiaus žygių ideologijoje įgavo naujų atspalvių: „mes“ jau buvo ne šiaip geri, bet Dievo malonės ir

dievobaimingumo palytėti, prisidedantys prie blogio jėgų ir velnio garbintojų įveikimo. Tai jau mesianistinis ir apokaliptinis lygis.

Šeštasis skyrius, kaip minėta, skirtas karinės operacijos pasiruošimui 1219 m. ir pačiam Lindanisės mūšiui aptarti. Autorius atskleidžia kryžininkų vado – Danijos karaliaus Voldemaro II – ideologines preferencijas: kryžiaus žygis buvo skirtas Mergelės Marijos garbei ir suvoktas kaip priemonė nuodėmėms išpirkti. Analizė rodo, kad Rygos vyskupas Albertas, danams besirengiant karinei kampanijai Estijoje, taip pat nesėdėjo sudėjęs rankų – 1219 m. vasarį Rygos vokiečiai pradėjo didelį puolimą prieš estus Revalos (*Rävala*) provincijoje, kur yra Lindanisė. Tai dar kartą parodo, jog vokiečiai Livonijoje stengėsi ne tik derinti savo veiksmus su danais, bet ir konkuruoti dėl pagonių žemių kontrolės. Įdomu tai, kad Lindanisės mūšyje danų pusėje dalyvavo tie patys Riugeno salos slavai, kurie dar prieš kelis dešimtmečius patys buvo kaltinami propaguojantys pagonybę – vakarykščiai pagonyms ir apostatai tapo kryžiaus žygio dalyviais. Tai puikiai parodo, kaip danų primesta kryžiaus žygių ideologema tapo privaloma naujiesiems Danijos karaliaus pavaldiniams. Anot kronikininko Henriko Latvio, būtent vakarų slavų kariniai būriai išgelbėjo Voldemarą II nuo pralaimėjimo. Taip Lindanisė, danams laimėjus mūšį, tapo *Taani-linna* – „Danijos pilimi“ arba, teisingiau, Talinu.

Septintajame skyriuje pabrėžiama, kad Lindanisės mūšis buvo ne danų pradėtų užkariavimų pabaiga, o veikiau tęsinys, trukęs iki XIII a. pabaigos. Vidinės trintys Danijos karalystėje vaidino ne mažesnę vaidmenį, todėl galiausiai 1346 m. šiaurinė Estijos dalis buvo nupirkta iš danų Vokiečių ordino. Likimo ironija, Danijos karalius Volde-maras III, stokodamas pinigų ir pajėgumų išlaikyti savo rankose šiaurinę Estijos dalį, ją pardavė Vokiečių ordinui, kad išspręstų savas vidines karalystės problemas. Taip nukariauti estai, anot monografijos autoriaus, išgelbėjo nuo prapulties Danijos karalystę.

Pristatoma knyga yra svarbi ne tik siekiant suvokti kryžiaus žygių genezę Baltijos regione, bet ir iliustruoja, kaip vyko pagonių žemių užkariavimas mikro-, arba vietiniu, lygmeniu. Ji atveria duris naujoms (ir senoms) diskusijoms apie kryžiaus žygių genezę Baltijos regione. Ši knyga reikšminga ir lietuviškai mokslo auditorijai, nes Baltijos kryžiaus žygių genezė tiesiogiai palietė Lietuvą – tiek per politinius procesus, tiek per kultūrinę ir religinę transformaciją. Ji leidžia naujai pažvelgti į XIII a. įvykius, nulėmusius Lietuvos ir kaimyninių kraštų santykį su Vakarų krikščioniškąja civilizacija. Be to, knyga suteikia galimybę palyginti Livonijos ir Estijos patirtis su Lietuvos atsparumu kryžiaus žygiams, taip praturtinant Lietuvos istoriografiją ir atveriant naujus tyrimų horizontus.